

שינוי טעמים

Milijol. Gajelloński
Kraków
Sw. Anny 19

3.59 ליט-צינדען

Piątek 28 października 1938

פרייטאג ג' מרחשון פ' נח תרצ"ט

בברכת מו"ט חמה אנו מברכים את חברנו מר דוד קוק
לארישיו את העלמה מרת קרולה רודניצקא
יהי ריכם טובה בשושים
יואל בארען, יחיאל גוטערמאן

Oszczędność dźwignią kultury i postępu.

מודעה מאת ביד"צ רפה.
דער רעבינאָע טאָכט בעקאנט, אָז נאָר די פּאַלענדיע וואַרשט-פּאַבר-
קען און נעשעסען שטעהען אונטער זיין השגחה, און נעמליך:
אייניק אַברשמאַוויטש, אַלעע 4 און 28
ישראל פּערעלמאַן, טאַרגאַווע 10
פּרימעט גרוימאַן, נייער מאַרק 2
דוד גאַלדפּערג, גענשאַ 24.
די אויבנאָויסגעקענטע וואַרשט-נעשעסען זענען פּערזענלעך מיט אַ
האַר, וואָס ווערט אַרויסגעגעבן דורכ'ן רעבינאָע יעדען חודש; דאָנערען
אַלע אַנדערע וואַרשט-אויסאַרבייטונגען שטעהען נישט אונטער השגחה
הבי"ד רפה.
גלייכצייטיג ווערט בעקאנט נעמאָכט, אָז נאָר אַ קאַנטראָל פון אונזערע
נאַמנים איז פּענסטעשעלס נעוואָרען, אָז אין דער רעספּאַראַציע פון אַזעך,
קליינע 7, ווערט נענוצט פלייש, וואָס שטאַמט פון טרעפה'נער שחיטה. די
רעספּאַראַציע שטעהט נישט אונטער השגחה הבי"ד און די אַלע, וואָס ווילען
עסען כשר'ע מיטאָנען זאלען עס נעמען אין אַכט.
ביד"צ רפה.
שטענשאַטאָו, בירה מרחשון תרצ"ט.

ARBEITEN
ZARABIAJ
OSZCZĘDZAJ
שפּאַר
WŁĄDY PRZYJMUJE
POCZYNAJĄC OD 1 ZŁ.
ווקלאָרען ווערען אָב-
גענומען פון 1 זל. אָן
Bank Spółdzielczy Przemysłowców i Kupców
Z OGR. ODP.
W CZĘSTOCHOWIE, UL. MARJI PANNY 22 (DOM WŁASNY).

W XIII roku istnienia
K.K.O. Komunalna Kasa Oszczędności pow. Częstochowskiego
cieszy się zaufaniem 18.000 wkladców, t. zn. że
każdy ósmy obywatel miasta Częstochowy posiada
książeczkę K. K. O. powiatu częstochowskiego.
Pewność pieniędzy, wysoki procent, tajemnica i zwrot
w umówionym terminie. **Wkłady od 1 złotego.**

BUCHALTER (przebitkowa)
korespondent
ma 2 godziny wieczorne wolne.
Wiadomość Dąbrowskiego 12, m. 12.

Z intencji zaślubin p. RÓŻKI CYGLERÓWNY
z p. SZAJĄ LIPSZYCEM
życzy szczęśliwego współzycia i radości
Hela Najmanówna
צו דער חתונה פון אונזער פּערזענלעכע מיטגליד
ה' דניאל יאָזשאַמבעק מיט מרת ריווטשע מענדעלבוים
א האַרציגען מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט היינט
די פּערזענלעכע פון קירושנער,
היטעל און קאַפּעלזשאַמבעק-צעך
אונזערע פּריינד זלמן חורוויץ און פּרוי צו דער חתונה פון זייער טאָכטער אַסתר מיט
ה' יהושע מאיר הררוויץ פון אנטווערפן, העלע איז פּאַרגעקומען ד. 25 דה. אין לאָדז
ווינשען מיר פּיעל גליק און נחם.
משה פּערעצאָוויטש, פּרוי און זון, יודל קאַסריל און פּרוי
הייעלן.

Częstochowski Bank Spółdzielczy
z ograniczoną odpowiedzialnością
ul. N. Panny Marii 9. — Telefony: 15-95 i Zarządu 15-57.
Przyjmuje wkłady oszczędnościowe —
załatwia wszelkie czynności bankowe.

SZKOŁA TAŃCÓW
baletm. Kosteckiego
w lokalu własnym
ul. Waszyngtona M 6.
Zapisy na lekcje kompletowe pojedynczo
codziennie od 10 rano do 9 wiecz.
יערשן שבת פּראַקטישע דעקציע פּער ווישן
נאָרעלשאַמט. אָנהויב 7' אָנזער. ערשטקלאַסיגע מוזיק.

Stowarzyszenie Przemysłowców i Kupców w Częstochowie
podaje niniejszym do wiadomości pp. uczestników Kursu, ktd-
rzy zostali zarejestrowani w Kancelarii Stowarzyszenia, że w dniu
1-go listopada rb. (wtorek) o godz. 11 przed poł.
odbędzie się w lokalu Stow. przy ulicy Aleja Wolności 3-5
OTWARCIE KURSU
zaś w dniu 2 listopada rb. o godz. 7.15 w lokalu Gimnazjum
T-wa Żyd. Szkół Średnich przy ul. Jasnogórskiej rozpoczną się
wykłady.
Na otwarcie Kursu prosimy wszystkich pp. uczestników
oraz członków Stowarzyszenia. Obecność wszystkich pp. uczest-
ników Kursu jest niezbędnie konieczna.

בשר אונטער דער אויפזיכט פון רעבינאָע כשר
דאָס וואַרשטען-געשעפט
ד. גאַלדפּערג, גענשאַ 28
מאָכט בעקאנט, אָז צום היינטער-טעגן איז מײן געשעפט פּערזענלעך מיט אַלעליי ערשטקלאַסיגע
וואַרשטען, אויפּשניט, טרוקענע, טאַלאַמי, ווינער וואַרשטעלעך
פּאַרזעקעס צוהיי מאָל אין טאַג פּרישע, אַלץ צו מעסיגע פּרייזען.
רעיעלע געהאַנדלונג. כשר תחת השגחת הבי"ד.
מיט אַכטונג
ד. גאַלדפּערג, גענשאַ 28, רוג האַרשאַווער 20

Udana Babka...

Pulchne i smaczne, bo pieczone
na proszku do pieczenia Dawa.
Dawa nie pozostawia posmaku.
Dawa
Dr. A. Wander S.A. Kraków.

WORLD-RADIO
świat w domu...
Posiadamy na składzie wszystkie rewelacyjne
modele odborników
ELEKTRIT
Eadet, Kordial, Allegro, Fidelio, Eroica
oto piękna seria aparatów ELEKTRIT
na rok 1939. Uroczy ton. Luksusowe wykonanie.
Skrzynka o liniach opływowych.
Sprzedaż na wygodne spłaty miesięczne.
WORLD-RADIO
Inż. Br. Fligelman i S-ka
Spółka Kom.
N. M. Panny 24, tel. 25-75.

צו דער ערשטער שפּערציליכער יאָהרטייט פון אונזער אונטערנעמליכען
זון, ברודער און שוואַנער
הירשל שאיח
וועט זונטאָג דעם 30 אָקטאָבער (ה' מרחשון) 10 אַ זייגער פּריה
אויפ'ן פּיט-עולם אָפּגערייכט ווערען אַ הזכרה און ענטהילט אַ מצבה,
הגעבן האָט ס'זענען פּוהיץ די טרויקערנער
מוטער, שוועסטער און שוואַנערס.
דער אויטאָגוט וועט אָנגעהן 9.30 אַ זייגער פּריה צו דער שפּאַרט-שוהל.

FABRYCZNA, i PRALNIA CHEMICZNA
„KRYSZTAŁ”
ul. Berka Joselewicza 2
i Warszawska 37.
מאָכט בעקאנט, אָז איצט ווערט געהאַטען מיט אַ חרליכען שפּיגעל-
גלעזיק, האָט אין נאָך ביי אונס אין שטענשאַטאָו נישט געהען.
פּרי צו איבערצייגען ווענען דעם די קונדשאַמט האָפען מיר
פּערפּיליגערט די פּרייזען:
אַ קאַלנער מיט אַ חרליכען גלעזיק 10 גר.
אַ העמד — — — 40
אויך זענען פּערפּיליגערט געהאַרען די פּרייזען אויף כּפּושים האָפען
און טאַרען.
פּלענען ווערען אַרויסגענומען אויפ'ן אָרט.
שפּעציעליטעט: פּאַרזען לעדערנע קורטקעס

אונזער פּריינד און חבר
רעד. מאיר הערץ אין ראַדאָם
צום טייט פון זיין ליעבען פּאַטער
העניך
אונזער טיעפּסטען מיטגעפּיהל
מענדיל אַש
שמואל פּראַנק

מיר לעבען שוין אין אנ'אנדער אייראָפּאָ.

מיר לעבן קעניג.

מיר געפינען זיך איצט שוין אין אנ'אנדערען אייראָפּאָ — דאס איז דער עיקר סך הכל פון דעם קריזיס — דעם מינעקער שלום — פון וועלכען מיר האבען זיך אלע אויפגעקאמט ווי נאך א שווערער געפעהרליכער אָפּעראַציע. דער "הילונג-מעסער" האט געשני-טען, דער חולה מסובן — דער וועלט-פרידען איז לעת עתה אַבער אַפּעראַטעוועט געוואָרען פון טויט; און די וועלט האט אויפגעוואַכט פון דער פּאַסאַלער אָפּע-ראַציע. מיר לעבען נאָך — איז גע-ווען דער ערשטער פרעהליכער אינ-טעניקטיווער אויסגעשרי, אָבער באַלד האט מען זיך גענומען אויסרייבען די אויגען און שטעלען זיך ביטערע יאוו-פּראָפּע: אָבער וואו לעבען מיר? און ווי אויז? ווער זענען איצט די היטער און פּעראָרענער פון אַבער אַפּעראַטעוועטען אָבערשאַקענעם וועלט-פרידען?

און ווי לאַנג וועט נאָך זשייפּען דער חולה-מסובן? און דער עיקר — וואו לעבען מיר איצט. געפינען מיר זיך אין דער זעל-בער אייראָפּאָ פון א פּאַר וואָכען צו-ריק?

און אמילו די פּערטיידיגער פון דער מינעקער אָפּעראַציע מוזען מודה זיין און איינזעהן, אז די איצטיגע אייראָפּאָ פּאַר איז שוין גאָר אַנ'אנדערע. פּאַר דער לעצטער וועלט-מלחמה אין 1914 האט דער דאמאליטיגער אויפערן-מיניסטער געהאט געזאגט, די לאַמפּען אין אייראָפּאָ זענען אויסגע-לאַשטן.

אינ'ם איצטיגען קריזיס איז דער וועלט-קריג אויסגעמיטען, אָדער אָב-געלייגט געוואָרען, אבער, די לאַמפּען זענען דאָך שוין אויסגעלאַשטן. א ליכט איז אויסגעגאנגען, האט זיך אָנגעטון פון דער אייראָפּאָ, וואס מיר האבען געקענט, און וועלכער מיר האבען בזוי איצט געלעבט. און ס'איז שוין פּינסטער געוואָרען צו לעבען אין אייראָפּאָ.

א גרויס ליכט, הגם א פּערנעפל-טעט און פּערשטעלעסעט אַטם, איז אויס-געלאַשטען געוואָרען אין אייראָפּאָ. און מיליאָנען און מיליאָנען, געראטעוועטע פון קריגע געפּאַהר מענטשען האבען איצט דאס אָנענטליכע געפּיהל, אז זיי לעבען שוין אין אנ'אנדערען מאָדעלישען און פּאַליטישען קלימאַט.

וואס איז דער "סאָז"

וועזען און וועזען שטאַרקייט פונ'ם יודישען ציבור.

ט. ג. ז. האט איבערגעריסען מיט דער צופעליגער פילאַנטראָפּישער אַר-בייט, וואס ס'האבען געפיהרט און פיהרען נאָך היינט צו טאג די פּערשי-דענע אינסטיטוציעס ווי: "ליגה הצדק", "עזרה-חולים", "ביקור-חולים" און אַ רייע אנדערע, נאָך האָט זיך אָנגע-צייכענט אַנ'אַרבייטס פּראָגראַם, דער-גרייכענדיג דערביי אימפּאָנירענדע רע-זולטאַטען.

209 אנטשטאַלמען און 45 פּונקטען פון שול-היניצע דאָס איז דער אָקטיוו מיט וועלכען דער ט. ג. ז. דיסטאַנירט אין קאַלענדאַר-יאָהר 1938, אַנ'אַקטיוו מיט וועלכען ער האט א רעכט סטאַלץ צו זיין.

בלעסערענדיג א בלעטל נאָך אַ בלעטל פון דער "סאָז"-אויסגאַבע א. נ. אויף דער וואָך פון געזונדהייט פונ'ם יודישען פּאַלק" וואָקס פּסדר דער אינטערנעט און מאָמענטענווייז — פּערוואַנדערונג און פּשוטע קנאה.

2730 רעפּעראַטען אויף סעמעס ווע-לען היגיגענע, 37 בראַשווערן וועגען מע-דיציניש-היגיגענעס ענינים, 544.730 פּערשפּרייטע אין דעם יודישען געטאָ עקזעמפּלאַרען פון פּאַפּולערען חדש-זשורנאַל, "פּאַלקס-געזונד", 5000 עקו. סטאַציאָנעל מעדיצין — אַ חודש-זשורנאַל, וואָס איז בעשטימט פּאַר דאָקטו-רים, 14000 עקו. יעהרליך פון "סאָז"-קאַלענדאַר, היגיגענע.

דאס זענען טריקענע ציפערען, וואָס בעציהען זיך צו פּראָפּאַגאַנדע פון היגיגענע. דער "סאָז", ארויסגעענדיג פון ריכטיגען סטאַטוסטאָק, אָז די פּיזישע ענטוויקלונג און געזונדהייט זענען אין א הויכער מאָס אַבהענגיג פון דעם ווי אזוי מען פּערברענגט די קינדער-יאָה-רען און יונגע, בעהאַנדעלט מיט א זאָרגפּעליגער אויפּמערקזאַמקייט 21 סטאַציאָנען פון שוץ איבער דער מוטער און קינד. די זאַהל קינדער, וואס גע-ניסען פון דער דאָזיגער שוץ איז גע-וואָקסען פון 1240 אין יאָהר 1922 ביז 4244 אין 1936 י. דערביי זענען אין די דאָזיגע סטאַציאָנען בעשפּייזט געוואָ-רען אין יאָהר 1936 — 3134 קינדער. חוץ דעם פיהרט דער "סאָז" 12 קינ-דער-היימען, בעפּאָרט מיט מעדיציניש-

אונטער דעם דאָזיגען טיטול געפינען מיר אין נומער 19 פון אָרגאַן פון פּו-לישען דאָקטויר-אַרגאַן אנהענגער פון אַרישען פּאַראַגראַף, אַנ'אַרטיקעל גע-ווימעט דעם "סאָז".

דאָס אַרטיקעל איז אָנגעשריבען דורך ד"ר ע. באַרקאָוסקי, אַ זעהן פון היגען ד"ר באַרקאָוסקי.

די מיינונג און בעמערקונגען פון ד"ר באַרקאָוסקי זענען כאַראַקטעריס-טיש און דעריבער דריקען מיר דעם אַרטיקעל ווערטליך איבער.

אונטער דעם קיצור ט. ג. ז. וואס זאגט אונז פּאַלקאָוען גאַרנישט און האט א גרויסע בעדייטונג פּאַר'ן יודי-שען ציבור פיהרט אַנ'אַינסטיטוציע אַנ-אינסטיטיווע און פּרוכטאַרע סעסיג-קייט.

ט. ג. ז. פיהרט זייט 15 יאָהר אַ קאַנסעקווענטע און קאַראַדנירטע אַקציע אויף אלע געביטען; פּראַפּילאַקטיק, היגיגענע, פּיזישע קולטור, סטאַציאָנעל הייל - סעסיגקייט א. א. די דאָזיגע אַקציע שטרעבט צו דער פּיזישער אויפ-לעבונג, צום אויפבויע פון געזונדהייטס-

אַבערשניטען געוואָרען אַבי זיך צו ראַ-טעווען. ווער קען אויף די פּאַסאַלע פּראָגראַן אין איצטיגען מאָמענט ענטפּערען? וואוהיין וועט די דינאַמיק פון געשע-הענישען וועלכער שפּילט אין אייראָפּאָ אזוי מולריג צו דעם נאַציאָם, אונז נאָך פּערפּיהרען?

נאָר איין זאַך איז שוין דאָס זיך אזוי טראַגיש און קלאָר: מיר לעבען שוין נישט אין דער זעלביגער אייראָפּאָ. מיר לעבען שוין אין אנ'אנדער אייראָפּאָ מיט גאָר אַנ-אנדער באַלאַנס פון כּוחות.

דער פּאַליטישער אייראָפּעאישער שמעלץ-טאָג זיידט און קאַכט איצט פון דאָס ניי... גרעניצען ווערען אין איהם פון דאָס ניי איבערגעקאַכט. און, דאָס זיך, שדיים מישען איצט דעם קאַכענדיגען פּאַליטישען טאָג.

אין איין פּרימאַרען האַבען מיר זיך אויפגעקאַמט און זיך געווינען אין אַנ'אנדער אייראָפּאָ. מיר לעבען, אבער ס'איז פּאַלקאָוען פּעלעך שווערער, וועלכע ווערען צו לעבען. נוצערער, אַפּענונגסלאָזער צו לעבען. אַ גרויסע ליכט איז אויסגעלאַשטען גע-ווארען אין אייראָפּאָ. און עס ווערט פּינסטערליך...

אונטער דעם דאָזיגען טיטול געפינען מיר אין נומער 19 פון אָרגאַן פון פּו-לישען דאָקטויר-אַרגאַן אנהענגער פון אַרישען פּאַראַגראַף, אַנ'אַרטיקעל גע-ווימעט דעם "סאָז".

דאָס אַרטיקעל איז אָנגעשריבען דורך ד"ר ע. באַרקאָוסקי, אַ זעהן פון היגען ד"ר באַרקאָוסקי.

די מיינונג און בעמערקונגען פון ד"ר באַרקאָוסקי זענען כאַראַקטעריס-טיש און דעריבער דריקען מיר דעם אַרטיקעל ווערטליך איבער.

אונטער דעם קיצור ט. ג. ז. וואס זאגט אונז פּאַלקאָוען גאַרנישט און האט א גרויסע בעדייטונג פּאַר'ן יודי-שען ציבור פיהרט אַנ'אַינסטיטוציע אַנ-אינסטיטיווע און פּרוכטאַרע סעסיג-קייט.

ט. ג. ז. פיהרט זייט 15 יאָהר אַ קאַנסעקווענטע און קאַראַדנירטע אַקציע אויף אלע געביטען; פּראַפּילאַקטיק, היגיגענע, פּיזישע קולטור, סטאַציאָנעל הייל - סעסיגקייט א. א. די דאָזיגע אַקציע שטרעבט צו דער פּיזישער אויפ-לעבונג, צום אויפבויע פון געזונדהייטס-

אַבערשניטען געוואָרען אַבי זיך צו ראַ-טעווען. ווער קען אויף די פּאַסאַלע פּראָגראַן אין איצטיגען מאָמענט ענטפּערען? וואוהיין וועט די דינאַמיק פון געשע-הענישען וועלכער שפּילט אין אייראָפּאָ אזוי מולריג צו דעם נאַציאָם, אונז נאָך פּערפּיהרען?

נאָר איין זאַך איז שוין דאָס זיך אזוי טראַגיש און קלאָר: מיר לעבען שוין נישט אין דער זעלביגער אייראָפּאָ. מיר לעבען שוין אין אנ'אנדער אייראָפּאָ מיט גאָר אַנ-אנדער באַלאַנס פון כּוחות.

דער פּאַליטישער אייראָפּעאישער שמעלץ-טאָג זיידט און קאַכט איצט פון דאָס ניי... גרעניצען ווערען אין איהם פון דאָס ניי איבערגעקאַכט. און, דאָס זיך, שדיים מישען איצט דעם קאַכענדיגען פּאַליטישען טאָג.

אין איין פּרימאַרען האַבען מיר זיך אויפגעקאַמט און זיך געווינען אין אַנ'אנדער אייראָפּאָ. מיר לעבען, אבער ס'איז פּאַלקאָוען פּעלעך שווערער, וועלכע ווערען צו לעבען. נוצערער, אַפּענונגסלאָזער צו לעבען. אַ גרויסע ליכט איז אויסגעלאַשטען גע-ווארען אין אייראָפּאָ. און עס ווערט פּינסטערליך...

היגיגענישער אויפזיכט 41.705 קינדער פון חדרים און שולען, אַרגאַניזירט האַלב-קאָלאָניעס (אין יאָהר 1936 — 31 פּאַר 7349 קינדער) און קאַלאָניעס (אין זעלבנען יאָהר 1936 פּאַר 6867 קינ-דער). אזוי שטעלט זיך פּאַר אין טרי-קענע ציפערן די פון יאָהר צו יאָהר וואַקסענדע שוץ פון קינדער און יו-גענד.

דער "סאָז" בעקעמפט אויך די גע-זעלשאַפּטליכע קראַנקהייטען. די יודישע עפענטליכקייט בענגיגט זיך נישט מיט די עקזיסטירענדע בעראַטונגען סטאַציאָנען פון אַנטיבאַקטעריעלען-פּעראַקסין; ער פּערמאַגט 12 אייגענע סטאַציאָנעס, אונ-טער וועמען אויפזיכט עס האַבען זיך געפינען אין יאָהר 1936 10.504 פּער-זאָן, קראַנקע אָדער מיט א ניגונג צו טובֿערקולאָז.

אַמאָינערפּענסאַנטסטען שטעלט זיך פּאַר דער קאַמף מיט דער פּאַר-קראַנק-הייט. יודען האַבען זיך געשטעלט פּאַר אַנ'אויפּגאַבע אויסצוראַטען די דאָזיגע קראַנקהייט, וועלכע איז פּאַר דער מלחמה געווען גענוג שטאַרק פּער-שפּרייטען צווישען דער אַרימערער יודי-שער בעפּעלקערונג. בייזוויליגע מענטשען זאָגען אפילו, אָז די שטאַרק פּער-שפּרייטונג פון דער דאָזיגער קראַנק-הייט אונטער דער רוסישער הערשאַפט ערקלערט זיך דערמיט, וואס די פּאַר-קראַנקהייט האט בעפרייט פון מיליטער-דינסט און די אַקציע צו בעקעמפען די דאָזיגע קראַנקהייט האט זיך אָנגעהוי-פּען ערשט דאָן, ווען מ'האט מעהר נישט בעפרייט פון מיליטער-דינסט — טעגליך, אָז אזוי זאָגען בלויז די בייזוויליגע, איצט איז שווער פּעס-ט-צושטעלען אויב דאס איז אמת אָדער נישט.

גענוג צו זאָגען, אָז נאַכ'ן קריגע האט דער "סאָז" פון די געלטער פון "דוּשאַניט" געקויפט 10 רענטגען-אַפּאַ-ראַטען, אַרגאַניזירט די געהעריגע סטאַציאָנען און אין די יאָהרען 1936-1922 אויף 21.284 קראַנקע אויסגעהיילט 18.889 פּאַרזאָן.

זעהר בעלפּהרענד איז דאָס פּער-שווינדען פון דער פּאַר-קראַנקהייט: אין די יאָהרען 1923-24 האַבען זיך געמאַלדען 10.562 אַזעלכע קראַנקע; אין יאָהר 1925 — 1482; אין די יאָה-רען 1926-27-28 שטעהט די דאָזיגע זאַהל אויף איין שטאַנד; אין י. 1929 זענען פּערצייכענט געוואָרען שוין נאָר 922 פּאַלען; אין 1931 — 622; אין

אויב אָבער ווי כּ'בין אויף דעם ראַ-זיגען באַזאַר נישט געווען, קאָן איך וועגען איהם נישט דערצעהלען. אויפ'ן קרן-תל-חי-באָזאַר גיין איך אָבער יאָ געווען און געזעהן, אז די וועלונער רעוויזיאָניסטען-אַרגאַניזאַציע איז א גרויסע און א טעמפּעראַמענטפולע, וואָרום אויסער די הערליכע דעקא-ראַציע, וואס איז געמאַכט געוואָרען דורך סטודענטען פון חפּה"ע פּאַלי-טעכניקום, וועלכע ווילען צו גאַסט ביי זייערע עלטערען, איז דער גאַנ-צער באַזאַר געווען ווייך מיט הונדער-טער ווערטפולע עקספּאַנאַטען און אויף דעם ספּעציעל אייגענערענטען אַווענד זענען געקומען דאָס שענסטע און בעסטע, וואס ווילען פּערמאַגט, און ווי מען שמועסט איז אויך געפּאַלען א שעהנע מטבע פּאַר'ן קרן-תל-חי.

דאָן האָב איך געקאַמט א שמועס מיט די פיהרער פון דער וועלונער אַרגאַניזאַציע און גיין געוואויר גע-וואָרען, אז זיי פיהרען אַנ'אַינסטענווע אַרגאַניזאַציע-אַרבייט אויף אלע גע-ביטען פון פּאַרטי-לעבען.

ווען זיי האַבען מיך געזעהנעט, וואס עס הערט זיך ביי דער טשענסטאַכאַ-ווער רעוויזיאָניסטישער אַרגאַניזאַציע, האָב איך נישט געוואוסט וואס צו ענ-טפּערען, וואָרום פּאַקטיש ווייס איך טאַקיי נישט צו ס'הערט זיך עפעס, נאָר נישט וועלענדיג שולדיג בלייבען קיין ענטפּער און דער עיקר נישט וועלענדיג קאָמפּראַמיטירען אונזערע טשענסטאַכאווער-פּאַרט אייגענע יאָטען — האָב איך געמורמעלט אונטער דער נאָז, אָז קאָס יענען, זיי טהוען, זיי מאַכען, זיי טאָשען מיט מען האָט מיך גע-פּרעגט, פּאַרוואָס מען זעהט גאַרנישט

וואָס געהערט, וואָס געזעהן.

פאַר זיי וואָלט דער ים נישט ענטלאָפּען...

אין הלל געפינט מען א פּסוק: הים ראה וינאס, דער ים האט געזעהן און ענטלאָפּען. פּרעגט די רש"י, וואס האט דער ים געזעהן און פאַר וועמען איז ער ענטלאָפּען? איז דער תירוק; ראה ארונו של יוסף, ער האט געזעהן אַנ-קומען דעם אַרן פון יוסף און אזוי ווי ביי א לוייה מוז דאָך זיין די חברה קדישא און אזוי ווי די חברה קדישא קאָן אויסקלינגען א ים, האט טאקיי דער ים טוף, וואס איז נישט אזוי גרויס ווי אנדערע ימען מורא געהאט פאַר זיין לעבען און דעריבער איז ער בעצייטונט ענטלאָפּען.

דאס איז געזאָגט געוואָרען ביי אלע חברה-קדישא'ס פון דער גאַנצער וועלט, מיט'ן אויסנאָהם פון דער טשענסטאַכאווער, ווייל אונזער חברה-קדישא, כאָטש, אז זיי ליינט עמיצען אין דרער אַרין, ליגט מען אויך ווי א באַר, קיין טרינקער אָבער אזוי ווי חברה-קדישא-לייט דאַרען זיין, זענען זיי נישט, אונזער טשענסטאַכאַ-ווער חברה.

כיוויל זיי נישט אינגאנצען מבייש זיין און זאָגען, אז זיי זענען איבער-הויפט נישט קיין טרינקער, דאס וואָלט שוין בעשטימט געווען א גומא. אודאי זענען אויך צווישען אונזערע חברה-לייט פּערהען אַזעלכע, וואס קאָ-נען קיין עין-הרע שעהן אַראַפּלאָוען. די חברה אָבער אלס גאַנצע איז אַבי-סעל פּערהען אויף דער עברי און ווען זיי מאַכען שוין יאָ אַמאָל א

קידוש, טרינקט מען אַפּיסעל ראָזינקעס-מאַכען דעם אמת'ן לחיים, קויפט מען אַ פעסיל ביער און דער סוף איז אז א האַלבס בלייבט איבער און מען מוז עס ארויסגיטען.

ס'איז געווען אַמאָל א מנהג אין דער היגער חברה קדישא צו מאַכען א קידוש יעדען שבת בראשית. לעצ-טענס האט מען די חזקה איבערגע-רע-סען און דער פּראָדיציאָנעלער קידוש קומט פאַר שבת נח, אָבער ס'איז א חרפה צו דערצעהלען, דאס איז א קידוש ווי איך האָב פּריעהר דער-צעהלט פון ראָזינקעס-וויין און א שטיקל אַהניג-קוכען מיט אַנ'עפּעלע אלס א צולאָג.

נעמט מען די חברה קדישא'ס פון אנדערע שטעט, איז דאָך א פּער-גענוגען. כ'קען חברה-קדישא'ס וואס נישט בלויז שמחת-תורה און שבת בראשית טרינקט מען ער דלא ידע, נאָר נאָך יעדער יעדער לוייה מאַכט מען דעם אמת'ן לחיים, אז עס געהט א רויך און אונזער חברה קדישא איז שבת בראשית נאָכ'ן דאווענען אין שוהל אַהיימגעבאנגען טרינקען, זיך אפילו די ליפּען נישט בענעצט.

א מאַדנע חברה-קדישא ביי אונז. פאַר זיי. פאַר אונזער חברה וואָלט שוין דער ים נישט ענטלאָפּען... טשענסטאַכאווער רעוויזיאָניסטען איהר לעבט, אָדער...

נישט איינמאל איז מיר אויסגעקומען אויף די שפּאַלטען פון אונזער ציי-טונג זיך אַנזופּרענען ביי די היגע

גלייכווערטלעך פון דער סדרה

פון יחיאל טשענסטאכאווער

„תמים“ הי' בדורותיו

אין אשווענטשמים איז געווען א רב, א צדיק תמים, וואס איז געגעבן טעג געווען על התורה ועבודתה. איינמאל איז דער אשווענטשמים ראש-הקהל געקומען נאך קאנטאג צו זען וועט דעם דארטיגען רב, דעם גרויסען גאון ר' יהושע'ל'ע ז"ל. ר' יהושע'ל'ע האט איהם אויסגעפראגט און פאפ'ן רב און דער דאָזיקער האָט געענטפערט: אונזער רב איז א גרויסער צדיק, לערנט יומם וליילה, ער איז אַבער אויך א גרויסער בטלן, קען זיך אפילו נישט אויף א צורת מטבע. דעם קוטנער רב ז"ל האט פערדראָסען אַזאָ גרינגעשענונג פון א ראש-קהל לגבי זיין רב און געזאגט: די תורה דערצעהלט אונז: נח, איש צדיק, תמים הי' בדורותיו. דער פשט איז: לעולם איז נח געווען אַזאָ „איש“, א מענטש מיט שכל, א מע-ליכער מאַן, אַבער אויך א צדיק, אַזאָ-ליכער מאַן, נישט געוואָלט נהנה זיין פון דעם, וואס איז נישט זיינס; „תמים“ הי' בדורותיו—אין זיין דור אַבער אין דור המבול, ווי עס האבען אלע גע-לעבט מיט גנבה און שווינדל, האט מען נישט געזאָגט, אז נח איז אַזאָ-עריכער מאַן, ווייל ער איז א צדיק, נאָר ווייל ער איז א תם, א בטלן, קען זיך נישט אויף א צורת-המטבע. דאס זעלבע האט ר' יהושע'ל'ע גע-זאָגט אין מיט אייער רב. איך קען איהם גאַנץ גוט אַלס „איש“, פאַר אַ מענטש מיט'ן פולען וואָרט, ער איז אַבער אויך א צדיק. איך אַבער, וועל-כע לעבען פון בלויו שווינדל און וועגען די פיזישע ענטוויקלונג און גע-זונדיגייט.

אויב מיר וועלען איצט צוגיפישטע-לען אַזעלכע אַרגאנוואַזעס ווי דער „טאָז“, „לינת הצדיק“, „עזרת חולים“, „ביקור חולים“ און א רייה שפיטאלען און אמבולאטאָריעס, וואס ווערן אויס-געהאלטען דורך יודישע געמיינדעס, זעהען מיר קלאָר מיט וויפיל די מע-דיצינישע הילף איז לייכטער און צו-טריטליכער פאַר'ן יודישען פראַקטישער-יאַט אין בעצוג צום פּוילישען דאָרף, וועגען וועלכען מען רעדט און שרייבט אַזאָ אויפגעהער, פאר וועלכען נאָך היינט צו-טאג עס ווערט געטון אזוי ווייניג אין הינזיכט פון היגענע און אַרצט-ליכע הילף.

זיי האבען פערדיענט און זיך נאָר נישט איבערגעלאָזט. איז דאס וואס זיי האבען נישט געהאט קיין געלד צו מאַכען א תיבה איז צוליב זייער איי-גענער שולד, נישט צוליב דער שולד פון יוד נח.

בן נח

א משולה פון א ישיבה איז געקו-מען צו א נביא א קמץ נאָך אונטער-שטיצונג פאַר דער ישיבה. דער קמץ האט איהם אויסגעוידעלט און אַזאָ-זאָגט צו געבען. דערויף האט איהם דער וועלט געזאָגט: מילא, דאס וואס איהר זענט א בן-נח (א קמץ ווערט אַנגערופען בן-נח), איז נאָך צו דער-ליידען, פאַרוואָס אַבער מוזט איהר פונקט זיין דער כּאָם (הם) און נישט אַ שם אַדער יפת?

שכור ווי לוט

ר' זלמן פּויונער האט געטראָפּען א יוד זיך אַרומדעהן אויף דער גאָס א שכור'ן, וועלכער האט נאָך גע-האַט עטליכע נישט-אויסגעגעבענע טעכטער ר' זלמן האט איהם אַריינגע-רופען צו זיך און געזאָגט: פאַרוואָס זאָגט די וועלט שכור ווי לוט און נישט ווי נח, וועלכער איז געווען דער ערשטער פוסה-בחור אויף דער וועלט? דער תירוץ איז: נח האט צו-ערשט אויסגעגעבען זיינע קינדער, פערזאָרגט זיי, ווי אויך זיך זעלבסט מיט וואוינונגען; איש ובייתו באו אל התבה, האט ער שוין געמעגט דערנאָך טרינקען. לוט אַבער, וועלכער האט נאָך געהאַט צוויי בוגרות'ן אין דער היים-טאָר נישט זיין קיין שכור. דע-ריבער איז ער ביי אלע א בוי ומביוה, דאס זעלבע זאָגט ר' זלמן איז מיט דיר: א יוד וועלכער האט אין דער היים נישט אויסגעגעבען טעכטער, טאָר זיך נישט אַרומדעהן אין דער גאָס שכור און ווערן א בוי.

ויחל נח איש אדמה—ויטע כרם

די ערשטע ארבייט פון נח'ן איז געווען צו פלאַנצען א ווינגארטען, בכדי צו האבען אַביסלע משקה. דער-פון זעהן מיר, אז שוין דאמאלס איז געווען א מאָנאָפאָל אויף בראַנען, ווען נישט איז דאָך קיין שום סאָך נישט, אז נח, וואָלט זיך געמאכט א גאַרזעלניש פון בראַנען.

ויאמר ד' לא—אוסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם

גאָס האט געברענגט א מבול אויף דער וועלט צוליב די מענשען פון דעם דור, וועלכע זענען געווען רשעים וחאים, וועלענדיג זיי אַברוימען פון

רמאות דאָכט זיך, אַז ער איז אַ בטלן, ווייסט נישט וואס איז געלד און דע-ריבער טהוט איהר איהם אַזוי גרינג-שעצן.

וילד נח שלשה בנים

די תורה דערצעהלט אונז: ונח מצא חן בעיני ד' — נח האט געוואָנען לייט-זעליגקייט אין גאָט'ס אויגען, וילד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת — און נח האָט געהאַט דריי זיהן; שם, וועלכער איז געווען על התורה ועל עבודה (אהל שם), חם—א פאַלקס-מענטש, אַ האַרדווערקער, וועלכער האט געהאַלטען אויפבויען די תיבה אין יפת — אַנאָינטעליגענט, אַס אַזאָ און גער ווי נח, וועלכער האט געקענט בעהערשען די אַלע דריי ריכמונגען האט געווען חן אין גאָט'ס אויגען.

עשה לך תבת עצי גפר

אַ פּויונער אַנטיסעמיט האט געזאָגט צום דאָרטיגען רב, דעם גאון ר' עקיבא אייגער ז"ל: אַס זעהט, ווי יודען נאָ-גען אויס דאס בלוט פון אַנדערע פעל-קער. בעת דעם מבול, ווען מ'האט זיך געקענט ראָטעווען דורך אַ תיבה, האט קיינער נישט געהאט קיין געלד זיך אויסצובויען אַזאָ געביידע, אַפילו בלויו פאַר זיך זעלבסט, דאַגעגען דער איינ-ציגער יוד נח האט אויסגעשטעלט אַ ריעזען בנין, פערזאָרגט זיך מיט אַלעם גוטען און עס האָט איהם קיין געלד נישט אויסגעפּעלהט.

ר' עקיבא אייגער ז"ל האָט איהם דערויף געענטפערט: איהר האָט אַ גרויסען טעות, נח האָט נישט געהער פערדינט ווי יעדער אַנדערער. דער חילוק איז נאָר דערין, וואס אַ יוד צופּרשט זאָרגט ער חתונה צו מאַכען זיינע קינדער, דערנאָך אַוועקצולעגען אַביסלע געלד אויף דער זקנה, ווען ער וועט נישט זיין פּעהיג צו פּערדי-גען, דאָן ערשט קען ער זיך ערלויבען אויסצוגעבען געלד אויף פּערזענליכע-זאָ-דאס זעלבע איז געווען מיט נח'ן. צו-ערשט האט ער אויסגעגעבען זיינע קינדער „איש ובייתו באו“, דאָן אַוועק-געלעגט אַביסלע געלד, ערשט פּע-טער האט ער זיך גענומען צו כּושה-גען, אַזוי אַרום האָט ער געהאַט געלד, ווען עס איז געקומען די שלעכטע שעה אויפצובויען די תיבה. דאַגעגען די אַנדערע מענשען פון דור המבול האבען זיי גלייך פּער'שכור'ט וויפיל

דער ערד, בכדי עס זאָל קומען א פּרישער דור פון צדיקים, זעהנדיג אַבער, או דאס נאָכקומענדיגע דור וועט זיין דאס זעלבע ווי דאס פּרי-העדריגע אויב נישט נאָך ערגער, האט גאָס געזאָגט: איך וועל משה קיין מבול אויף דער וועלט נישט ברענ-גען; כּי יצר לב האדם רע נטעווי, דער מענטש איז פון נפּוֹרֹט אַן שלעכט און זינדִיג, אפילו צעהן מבול'ס וועט אויך נישט העלפען איהם בעסער צו מאַכען, צי וואס זאָל נאָך די ערד דורך איהם ליידען?

הפּטרה (ישעי' נ"ד)

למה תשקרו כסף בלא לחם?

קאליש האט מיט שופּציג יאהר צו-ריק געהאט א סך אויסצושטעהן פון א שטאַטס-מטור, וועלכער האָט כּסדר גע'מסר'ט די סוחרים, או זיי האַנדלען מיט אויסלענדישע סחורה, צאהלען נישט די געהעריגע פאַרשטאָפּט אאוו. די סוחרים האבען זיך נישט געקענט מיט איהם קיין עצה געבען. איינמאל שבת פ' נח, ווען דער מסור איז גע-ווען אין דער שוהל ביים דאָווענען, האט דער רב ר' שמשון אַרפּנשטיין ז"ל געהייסען דעם גבאי מכבד זיין דעם מסור מיט מסור. נאָכ'ן כּפּטור איז דער מסור צוגעקומען צום רב דאָנקען און געפּרענט מיט וואס ער האט זוכה געווען צו אזא גרויסען כּבוד? דער רב האט געענטפערט: דער נביא האט אין דער היינטיגער הפּטרה געמיינט טאָקי אייך פּרענענדיג, למה תשקרו כסף בלא לחם? מילא, דער וואס מסר'ט ווייל ער האט אויף קיין ברויט און בעקומט פאַר דער מפירה בעצאהלסט, קען נאָך וועניג-סטענס פּערעכטיגען זיין טהאַט, איהר אַבער וועלכער מסר'ט נישט האַבענדיג דערפאַר קיין שום פּראָפּיט, פּרענט טאָקי אייך דער נביא למה תשקרו כסף: פאַרוואָס ברענגט איהר אויס יודען געלד בלא לחם: אין דער צייט ווען איהר געקומט נישט דערפאַר אפילו אויף אַ ברויט? דעריבער האָב איך אייך געהייסען געבען דעם כּפּטור.

גימנאזיום

זוכט לעקציעס אין די ראהמען פון 6 קלאַסען גימנאזיום. ער אונטער-ריכטעט אויך העברעאישע שפראַך און יודאאיסטישע למודים צו ערקענדיגען זיך אין רעדאָקציע פאַר ש.

כער געווען בעסער אַרויסצוגען מיט אַנאַפּענס פנים, עס וואָלט געווען ווירדיגער און שעהער, ווייל דאס וואס ער האט געגעבען צו דרוקען די פּלוג-בלעטלעך אין אַ נישט-יודישער דרוקעריי, וועט סיי ווי סיי גאַרנישט העלפען...

אַ פענאָמענאַלער זינגער.

מיר, יודען, האבען טאָקי היינט אַנדערע דאגות, מען טאָר אַבער אויך נישט אַוועקמאַכען מיט דער האַנד אַזאָ ערשיינג. אַ טשענסטאכאווער יונגעל מיט'ן נאָמען קאָטשיניער האט אַ פענאָמענאַ-לע שטימע. מיט עטליכע יאהר צוריק ווען ער איז געווען ביי זיין פּאָטער און געניט געטרעט, האט ער זיך צו-געווינגען צום דעאָ פון דער מאַסיין און אַזוי זינגענדיג האבען זיך פון זיין האַלז אַרויסגעריסען וואונדערבאַרע טע-נער, וואס לאו כל אדם זוכה, ביז מענשען האבען דעם יונגעראַמאָן אויפ-מערקואָם געמאַכט, אַז ער פּערמאַנט אַנאָרזר אין האַלז און עס איז אַ שאַד-דאס צו פּערנאַלעסטיגען. אין אַנהויב האט דער יונגעראַמאָן קאָטשיניער נישט געלעבט קיין אַכט דערויף, נאר ווען מען האט איהם כּסדר פאַרגעוואָרפּען זיין פּערנאַלעסטיגונג, האט ער אין אַ שעהנעם טאָג אַוועקגעוואָרפּען די מאָ-שין און אַוועקגעפּאהרען קיין ווארשא צו אַ מוזיק-פּראָפּעסאָר.

די מאַטעריעלע לאַגע פון ה' ק. ער-לויבט איהם אַבער נישט אינגאַנצען זיך אַזגעגעבען מיט שטודיום. ער מוז בייטאָג געבייטען און אין דער פּריער צייט — נעמען לעקציעס, ווי איבער-רשט איז אַבער געוואָרען דער וואר-

עטליכע בריעף פון איינזאָווינער פון דער גארנאַרסקא און נאדזשעטשאַ נאסען מיט אַפּאַרענען פּאָרוואס ווערען אויך נישט יענע גאסען צוגלייך אַס-פּאַלטירט מיט די גאַסען פון אויבער-שטען טייל שטאָדט.

פאַרוואס — פּרענען זיך די גאַאיווע „מעקסיקע“-בירגער — קומט אַלץ די גאסען, וועלכע פּרענעמען די מזרח-שטעט אין אונזערע גאַסען. נאָר דער-פאַר, ווייל דאָרט וואוינט ס'אַרימקייט, מוזען בלייבען אין זייער פּרעזיטישען צושטאַנד? צי לעבען מיר נישט היינט-פּרענען זיך ווייטער די בריעף-שריי-בער — אין אַ צייט פון דעמאָקראַטיע פון גלייכהייט פאַר אלע בירגער? אַס פאַרוואָס ווערען אונזערע גאסען אַזוי פּערשעהמט?

מיר האבען זיך פּערטראַכט איבער די טעגות פון די שטאַדטישע בירגער און איינגעפונען, אַז זיי האבען רעכט, און טאָקי אַזוי, פאַרוואס האט די גארנאַרסקא גאס חוסא געווען, זאָל מען זאָגען גענען דער קאַשטשוסקי, אַדער נענען די דאָמבראַווסקי. פּער-קפּהרט, די גארנאַרסקא און נאד-זשעטשאַ גאסען זענען א סך עלטער פון א סך יונגע צוציקעס-גאסען, וואס ווערען היינט אַזוי געפּרעשעט און געפּרעשט אַבער קאָנצען מיר אויף דעם נישט געבען קיין ענטפּער. פּרובירט זיך צו ווענדען צום מאַגיס-טראַט, אַפּשר וועט דער מאַגיסטראַט אייך ענטפּערען...

דער קאַנטאָר ר' אייזיק אין ערגיץ נישט געדאַווענט פאַר'ן לענד, בעט מיר ר' אייזיק אויסצוגעבען, אז איין שחרית האט ער יאָ געדאַווענט און נישט בלויו אין אַ מנין נאָר טאָקי אין אַ חסידים-שטיבעל. בעסער איך עס אויס און דערצעהל, אַז ר' אייזיק האט דעם הייריגען ראש-השנה געזאָ-ווענט נאָר איין שחרית אין אַ חסידים-שטיבעל.

צום פּוה וויל איך נאָך בעמערקען, אויב מען האַלט שוין יאָ ביי אויסבע-סערען, אַז שמחת תורה בייטאָג, ווען דער שטאָדט-חון ה' כּאָלל'וואָס, איז שוין געוואָרען מיט פּוה אַרומגען מיט די חסידים, האָט איהם פּערטרעטען ר' איי-זיק קאַרפּיעל און צו זיין שבת מוז מען זאָגען, אַז ער האט עס געמאַכט מיטטערהאַפּט און נישט בלויו וואס ער אַליין איז אַנאָ-אויסגעפּרובטער חון מיט אַ בויגזאַמער קאַלעאַרע-שטימע, נאָר ער איז אויך מוזיקאַליש, ווייל ער האָט צוגעפיהרט צום כּאָר, וועלכער האָט איהם אויך בעגלייט. אויך דעם אנציעם זמירות שבת בראשית, האט ר' אייזיק אַנגעקלאָפּט ערשטקלאָסיג.

קורק, ר' אייזיק, כּאָטש ער קאָן פּעררעכענט ווערען אַלס איינער פון די ערשטקלאָסיגע חזנים, נאָר היות ווי די שטאַדט-שוהל האָט שוין אַ חון, ווערט אונזער ר' אייזיק פּעררעכענט אַלס חון שני...

ווי איהר זעהט, האָב איך געמזוט מאַכען אַס די קליינע אויסגעסערונג. דער מאַגיסטראַט וועט אייך ענטפּערען... אין רעדאָקציע זענען אַנגעקומען

זיין שטודיום. קענענדיג אַבער די טשענסטאכאווער יודען וויל איך אפילו נישט געבען אזא פּראיעקט, און זאלען מיר האפען, אז קאטשיניער מיט זיין עקשנות וועט זיך אדורכשלאָגען א וועג אין זיין לעבען און דאמאלס וועט ער, דער בעשטיינער יונגעראַמאָן, וועלכער האט ערשט מיט 2 יאהר צוריק גענייט געטרעט, זיין דער גרעסטער זינגער פון אונזער צייט.

ברודער קאטשיניער, שיעל ערפּאַלג אויפ'ן וועג צו אייער גרויסער קאַר-יארע.

א קליינע אויסבעסערונג...

שרייבענדיג וועגען דעם, אז דער ראַציאַנס געפּינט זיך זינט עטליכע וואַכען אין לאַקאַל פון דער קהלה, האָב איך פּערגעסען צו דערמאָנען, אַז צוזאַמען מיט'ן ראַציאַנס, איז אויך איבערגעטראַגען געוואָרען דעם רב'ס מנין מיט די גבאים, בעלי תפילות און אנדערע קלאָפּער-געצייג. דאָס האָבען מיר טאָקי די גבאים, אויפ-מערקואָם געמאַכט, אז איך האָב אין זיי פּערגעסען, בעסער איך דאָס אויס און דערמאָן אַלע מתפללים פון רב'ס מנין, אז זייער בית-תפילה עקזיסטירט ווייטער און גענייט זיך צוזאַמען מיט'ן ראַציאַנס אין לאַקאַל פון דער קהלה, און נאָך אַנאָ-אויסגעסערונג דאָרף איך מאַכען און דאָס איז צוליב דער „רעצענוויע“ פון מורינר ר' יצחק איי-זיק ק.

איך בין געווען אַביסלע אונפאַר-זוכטיג און געשריבען אין דער „רע-צענוויע וועגער ר' אייזיקס דאָווענען חול-המועד אין דער שטאָדט-שוהל, באַשר, אז אין די ימים-נוראים האט

